

Спынім забойства! Сумленне, і розум, і гонар
Уладна загадваюць кніжніку; як са званіцы
Бі ў сваё звонкае слова, узбройвай народы
Супроць разбою! Бясконца купае і губіць
Марс збратнасны людзей у крываваых купальнях.
Свет хрысціянства з яго хрысціянскай верай
Трэснуў даўно і расколіна ўтлыб пранікае
Дома і ў войску, хістаюцца веры асновы.

Па сутнасці, у гэтых радках твора М.Гусоўскага заключаны ўвесь гуманістычны кодэкс беларускіх адраджэнцаў. У яго апошняй паэме “Жыццё святога Іякіфа” (1533) гуманістычна-выкрывальны пафас значна паглыблены, ён перанесены цалкам на сферы тагачаснага грамадскага і прыватнага жыцця, паэма месцамі дасягае выключна высокага гуманістычнага пафасу і актуальнага гучання.

Варта адзначыць, што плённыя гуманістычныя традыцыі беларускай літаратуры сярэднявечча знаходзяць арганічны працяг у рэлігійна-палемічнай літаратуры як супрацьдзейнае польска-каталіцкай экспансіі, а з 1596 г. уніяцтву. Да найбольш значных здабыткаў гэтай плыні, бяспрэчна, можна аднесці творы Хрыстафора Філалета, Лявонція Карповіча, Мясціця Сматрыцкага, Афанасія Філіповіча. Гуманістычныя здабыткі беларускіх асветнікаў і палемістаў аказаліся выключна трывалымі ў пазнейшыя гады. Нягледзячы на прыметны спад гуманістычных ідэй і матываў у гады Рэфармацыі і Контррэфармацыі, затым у перыяд дзейнасці Сімяона Полацкага, які перайшоў на аўтарытарныя пазіцыі, ідэй пачатковага гуманізму ўсё больш арганічна ўваходзяць у аснову вуснапазатычнай творчасці. Яны трансфарміруюцца, пераасэнсоўваюцца, паступова рыхтуючы адпаведныя канцэптуальныя перадумовы для новага магутнага ўзлёту ў эпоху рамантызму.

І.А.Чарота, дацэнт Беларускага
дзяржаўнага ўніверсітэта

ЗАМЕНА ЦАРКОЎНАСЛАВЯНСКАЙ МОВЫ НА БЕЛАРУСКУЮ Ў ПРАВАСЛАЎНЫМ БОГАСЛУЖЭННІ ЯК ІДЭЯ І ЯК РЭАЛЬНАСЦЬ

Прытрымліваючыся поглядаў, выказаных на Кірыла-Мяфодзіеўскіх чытаннях 1997 г.¹, мы ўсведамляем неабходнасць

¹ Чарота І. Неадменнае і актуальнае значэнне Кірыла-Мяфодзіеўскай спадчыны для беларусаў // Матэрыялы Кірыла-Мяфодзіеўскіх навуковых

глыбейшага і канкрэтнейшага асэнсавання розных з’яў, якія маюць непасрэдняы адносіны да гэтай праблемы.

І асаблівай увагі, натуральна, заслугоўвае аспект, у апошні час яшчэ больш актуалізаваны. Не лішне ўдакладніць, што справа датычыцца не столькі аб’ектыўнай (абумоўленай унутранымі заканамернасцямі эвалюцыі царквы) актуалізацыі пытання, якое мы ўзяліся абмяркоўваць, колькі стымуляцыі яго з боку безагляднага пераносу ў надзённа-палітычны кантэкст і патрабаванняў, зместам і формай блізкіх да лозунгаў сумнавядомай эпохі: “Даеш поўную і канчатковую беларусізацыю царквы!”

Да чаго захапленне падобнымі лозунгамі прывяло ў сферах палітычнай і сацыяльна-эканамічнай (марксісцка-ленінскага “быцця”), зведала на сабе ўжо некалькі пакаленняў. Падкрэслім: гэта былі патрабаванні тых, хто “не меў нічога, апроча ланцугоў”; яны патрабаванае адабралі-такі, а ўзяўшы пад свой кантроль, разрабавалі, знішчалі. Што ж датычыцца сферы духоўнай (не “свядомасці” ў марксісцка-ленінскім сэнсе), дык яна, будучы “адзеленай” фармальна-юрыдычна, хоць у нейкай меры захавала і рэальную аўтаномнасць, гэта значыць меншую залежнасць уласна духоўнага, асвячонага шматстагоддзсвай традыцыяй, ад сіл разбуральных.

Мы гэта згадваем, каб памяркоўней ставіцца да шырока распаўсюджаных абвінавачванняў у адрас царквы, што яна, маўляў, хварэе на кансерватызм, не жадае абнаўляцца, адпавядаць патрабаванням часу, прагрэсу і г.д.

Як цалкам матываваная рэакцыя на падобныя закліды павінна ўспрымацца меркаванне, што зноў праяўляецца дзеянне атэістычных і антыцаркоўных сіл, якія ўмешваюцца ў чужыя для іх справы, груба паўтараюць пройдзенае, чарговы раз намагаючыся ўцягнуць царкву ў жорсткую залежнасць ад перманентных палітычных пераўладкаванняў. Парадаксальна, але факт: у нас цяпер такія функцыі ўзяла на сябе частка інтэлігенцыі, зачараваная наборам ідэалагем, толькі фармальна крыху адрозных ад тых, якія стымулявалі разломныя працэсы ў перыяд рэвалюцый пачатку ХХ ст. І зараз, як тды, над усім – апантанасць задачай усталявання новага раю на зямлі для “цёмнага, нібы крот” народа і адпаведна для яго ж абнаўлення ўсяго – царквы і веры ў тым ліку. Сімптаматычна, што для сябе пры гэтым адводзіцца месца па-за або над царквою. Дазвольм сабе ілюстрацыю з уласнага вопыту. У

чытанняў, прысвечаных Міжнароднаму дню славянскага пісьменства і культуры. (Мінск, 23 мая 1997 г.) / Бел. ун-т культуры. М., 1998. С. 18-30.

гаворцы наконт беларускасці ў праваслаўнай царкве калегі-філолаг безапеляцыйна вызначаў, якія структуры і асобы нясуць віну і адказнасць за недапушчальны, па яго ацэнках, стан рэчаў. Калі ж яму было прапанавана, каб сам, уцаркаўляючыся, браўся паляпшаць гэты стан у канкрэтным прыходзе, здзіўлена задаў пытанне: “А чаму я?” Каментарыі, як кажуць, не патрэбны.

Пры ўсім гэтым пытанне, да якога мы звярнуліся, не застаецца па-за царкоўнай агароджаю, само па сабе не адмяняецца, а ў масавай свядомасці трымаецца і нават умацоўваецца на стэрэатыпах, што ўзніклі з прычыны або наўмыснай тэндэнцыйнасці, або простаі недасведчанасці тых, хто іх запусціў у зварот і падтрымлівае.

Дакладчык адпаведна сваю задачу як навукоўца і праваслаўнага хрысціяніна бачыць у тым, каб давесці адэкватную інфармацыю па загалоўнай праблеме выступлення і, наколькі магчыма, паспрыяць пераадоленню стэрэатыпаў, якія выкарыстоўваюцца дзеля дыскрэдытацыі царквы, а таксама дэзарыентацыі грамадскай свядомасці наогул.

З шэрага стэрэатыпных, разлічаных на эфект у выпадках элементарнай недасведчанасці, перш за ўсё вылучым абвінавачванне, быццам бы праваслаўная царква Беларусі — антынацыянальная. А разглядаючы, каб было менш адцягненасці і распылівістасці, вылучым канкрэтны асаблівасці яго зместу. Па-першае, абвінавачваецца менавіта царква праваслаўная. Але ў такім выпадку той, хто абвінавачвае, бадай, павінен абгрунтаваць, што нацыянальным з’яўляецца хрысціянства наогул і рыма-каталіцкае, грэка-каталіцкае, пратэстанцкае веравызнанні ў прыватнасці — на прыкладах, скажам, Амерыкі, Аўстраліі, Афрыкі ці хоць бы Аўстрыі, не кажучы ўжо пра Бельгію, Ірландыю, Швейцарыю. Другая частка звязана з пытаннем, ці паства рускай праваслаўнай царквы (і беларускай) — толькі рускія па нацыянальнасці (і адпаведна толькі беларусы). А не меней істотна яшчэ, паколькі асаблівае значэнне надаецца моўнаму аспекту, што ў такім выпадку як бы само сабою падразумываецца, нібыта ўсе астатнія цэрквы карыстаюцца ў богаслужэнні спаконвеку мовамі нацыянальнымі. Між тым згаданы стэрэатып ва ўсіх трох складніках навязвае (наўмысна ці не, гэта ўжо дадатковая тэма) моцна заблытаня ўяўленні.

У прыватнасці, каб ацаніць нашу сітуацыю як мага аб’ектыўней, карысна звярнуцца да параўнанняў, хоць бы на тыпалагічна самых блізкіх прыкладах. І што ж высвятляецца?

А тое, што праваслаўныя хрысціянне-славяне сваёй мовай пачалі карыстацца амаль на тысячу гадоў раней за католікаў, што якраз

місіянеры рускай праваслаўнай царквы пры евангелізацыі здаўна вьвучалі мовы розных народнасцей, адначасова здзяйсняячы іх каліфікацыі, а таксама пераклады Слова Божга.

Вельмі паказальны факт: у адзін час выконваліся пераклады Новага Запавету на рускую мову, які называліся Сінадальным, а таксама на чувашскую і чараміскую². Гэта між тым не значыць, што ўсё перакладзенае адразу прымалася і выкарыстоўвалася царквою. Складанасці з рускім перакладам – таму сведчанне. І ўвогуле, з наяўнасці нават самых якасных перакладаў Свяшчэннага Пісання і літургічных тэкстаў не выпікае абавязковасці замены мовы богаслужэння. Скажам, чамусьці на «матчыны мовы», паводле цяперашняга разумення, не адбылося рашучага і канчатковага пераходу ні ў аўтакефальных ад старажытнасці сербскай і балгарскай, ні ў навачасных польскай і чэшскай і славацкай праваслаўных царквах. Прыкладна тое самае ў шэрагу ўтварэнняў, якія перарвалі кананічныя адносіны з мацярынскімі царквамі. Вось цікавая для асэнсавання з’ява: руская царква за мяжою для сваёй цяперашняй паствы замест мовы царкоўнаславянскай больш схільная ўводзіць раманскія ці германскія, чым сучасную рускую; што дыктуецца, бадай, не адсутнасцю патрыятызму. І найважнейшы для кантэксту нашых разваг факт – а яго чамусьці замоўчваюць (забываюць?) – гэта тое, што руская праваслаўная царква на тэрыторыі Расіі ў богаслужэннях цяпер, як і раней, выкарыстоўвае царкоўнаславяншчыну; адзінкавыя толькі прыходы, у парадку “эксперыменту”, пераходзяць на мову сучасную рускую, што суправаджаецца вельмі сур’ёзнымі дыскусіямі³.

Апошняя з названых акалічнасцей, здаецца, сама па сабе можа нейтралізоўваць публіцыстычныя закіды тыпу: “На Беларусі праваслаўная царква зрусіфікаваная і далей праводзіць русіфікацыю”. Але яны ж распаўсюджваюцца, падмацоўваючыся другім стэрэатыпам – маўляў, Патрыярхат і Экзархат РПЦ увесь час забараняюць выкарыстанне беларускай мовы. Што гэта не адпавядае ісціне, пераканаўча сведчаць наступныя факты мінулых часоў:

Свяціцель Ціхан, Патрыярх Маскоўскі і ўсяе Русі – папярэдне, дарэчы, архіепіскап Літоўскі і Віленскі, – спецыяльным указам дазваляў весці дадатковае богаслужэнне на беларускай мове⁴;

² Чистович И.А. История перевода Библии на русский язык. Репр. воспр. изд. 1899 г. М., 1997. С.31.

³ Язык Церкви. Вып. 1. М., 1997. 99 с.

⁴ Виленские Епархиальные ведомости. 1922. № 1 (1 нояб.). С.12.

Мітрапаліт Варшаўскі Георгій, часовы ўправіцель Віленскай епархіі, выдаваў адпаведнае распараджэнне⁵.

У Віленскай духоўнай семінарыі, а не толькі ў гімназіі, выкладаў беларускую мову і літаратуру Максім Гарэцкі, прычым у рэестры дысцыплін беларуская мова стаяла перад польскай.

На жаль, гэта таксама па нейкіх прычынах абмянецца ўвагай; і напэй згадкі, мабыць, першыя ў сучасным друку.

Асабліва ж прыметна тэндэнцыйнасць выяўляецца ў асвятленні сітуацыі апошніх гадоў. Жанр нашага выступлення не дазваляе ўдакладніць усё, што падлягала неаб'ектыўным інтэрпрэтацыям. Таму спынімся на момантах, якія вядомы не па чутках нам асабіста і пра якія даволі шырока была інфармавана грамадскасць.

Так, не толькі царкоўны друк змяшчаў шэраг звестак пра стварэнне і дзейнасць Біблійнай камісіі. Аднак і на цяперашні момант, калі ўжо прапанавана, у дадатак да ўсяго, адпаведная бібліяграфія⁶, тэндэнцыйнасць крытыкі не аслабляецца, хутчэй наадварот. Значыць, справа не ў адсутнасці інфармацыі.

Таму, відаць, не лішне будзе падзіліцца поглядамі і ацэнкамі, як кажуць, “з сярэдзіны”. Перш за ўсё – кароткія, але дакладныя звесткі пра рэальныя справы.

У 1989 г., з благаслаўлення (і па ініцыятыве) Яго Высокапраасвяшчэнства Мітрапаліта Філарэта была створана Беларуская Біблійная камісія, склад якой фарміраваўся са свяшчэннаслужыцеляў, навукоўцаў-тэолагаў і філолагаў, прафесійных перакладчыкаў, пісьменнікаў. У першапачатковым складзе Біблійная камісія актыўна працавала каля года. Потым прадуктыўнасць яе зменшылася і спакваля прыпынілася дзейнасць, што выклікана не адмаўленнем беларушчыны царквою, як гэта часам трактуюцца. Перш за ўсё паўплывала тое, што некаторыя ўдзельнікі камісіі заняліся перакладам, што называецца, аднаасобна. Праз гэты час камісія прадоўжыла працу ў абноўленым складзе, які захоўваецца і па сённяшні дзень: старшыня – Яго Высокапраасвяшчэнства Мітрапаліт Філарэт, намеснік старшыні — протаіерэй Георгій Лагушка, актыў — протаіерэй Сяргій Гардун, іерэй Аляксандр Пачопка, выкладчык Мінскай духоўнай семінарыі Алесь Кароль і прадстаўнікі навукова-творчай інтэлігенцыі, што ўваходзяць у Праваслаўнае брацтва святых віленскіх мучанікаў – Таццяна Матрунчык, Уладзімір Васілевіч, Алена Яскевіч, Іван

⁵ Виленские Епархиальные ведомости. 1922. № 3 (25 дек.). С. 4.

⁶ Чарота І. Праца Біблійнай камісіі Беларускага Экзархата РПЦ у асвятленні друку // Ортапрэс. 1997. № 3. С. 34.

Чарота (сакратар). Месца працы Біблійнай камісіі – бібліятэка сабора святых Пятра і Паўла ў Мінску. Перыядычнасць пясяджэнняў — адзін раз на тыдзень.

Асноўнай сваёй задачай камісія лічыць падрыхтоўку такога беларускамоўнага перакладу Свяшчэннага Пісання, які б мог выкарыстоўвацца ў богаслужэннях. На аглядную перспектыву плануецца выдаць Новы Завет у сямі асобных кнігах па ўзоры Евангелля ад Матфея на чатырох мовах, якое выйшла з друку ў 1991 г. Новым складам Біблійнай камісіі завершана падрыхтоўка да выдання Евангелля ад Марка, перакладаецца Евангелле ад Лукі.

Зразумела, камісія стараецца, каб справа ішла ў належным тэмпе. Але на першым месцы – клопат пра якасць. У сувязі з гэтым (не дзеля апраўдання, а дзеля тлумачэння) паралель: сучасны сербскі пераклад Новага Завету выконваўся 21 год.

Біблійная камісія перакладае з грэчаскага арыгінала, звяраючы два варыянты, якія выкарыстоўваліся традыцыйна, а за важнейшы, хоць і не абавязковы, узор бярэ славянскі пераклад, замацаваны ва ўжытку тысячагоддзем. Пры гэтым улічваецца таксама вопыт ператлумачэння Евангелля на розных мовах свету, асабліва на сучасныя іншаславянскія, з шэрагам існуючых варыянтаў. Не абмінаецца ўвагай і ўсё, што раней зроблена беларускімі перакладчыкамі. Камісія абагульняе вопыт папярэднікаў і, праводзячы адпаведны аналіз, імкнецца пазбегнуць пралікаў, якія мелі месца да гэтага. Выяраецца, удакладняецца і выпраўляецца таксама наборак самой Біблійнай камісіі папярэдніх этапаў. Падобна, што праўка паводле набытага новага вопыту будзе весціся і далей.

Адначасова Біблійная камісія распрацоўвае беларускамоўны Звод імёнаў святых, рыхтуе царкоўнаславянска-беларускі слоўнік, з дапамогай спецыяльных тэстаў правярае ўспрыманне актыўнымі носьбітамі мовы тых ці іншых варыянтаў перакладу.

Большасць членаў камісіі, акрамя таго, бярэ ўдзел у падрыхтоўцы праваслаўных перыядычных выданняў на беларускай мове – календароў, часопіса “Праваслаўе”, бюлетэня “Ортапрэс”, на старонках якіх вядзецца пэўная апрабацыя тых ці іншых філалагічна-тэалагічных рашэнняў. Гэтымі ж сіламі перакладаліся духоўныя вершы, акафісты, малебны, асобныя службы, якія таксама ўвесь час удасканальваюцца, апрабоўваючыся перш за ўсё стараннямі тых свяшчэннікаў, што працуюць у камісіі, але не толькі. Адпаведна, ужо выдадзены “Малебен за беларускі народ з акафістам святых мучанікам Віленскім” і “Кароткі малітваслоў”.

ёсць магчымасці падрыхтаваць “Трэбнік” і “Службоўнік” на сучаснай беларускай мове.

Біблійная камісія мае трывалыя сувязі з кансультантамі Аб’яднаных Біблійных таварыстваў (міжнароднай і міжканфесійнай арганізацыяй). Наладжана супрацоўніцтва з Біблійным таварыствам Рэспублікі Беларусь. Неаднаразова праводзіліся сумесныя пасяджэнні з секцыяй мастацкага перакладу Саюза беларускіх пісьменнікаў. Адбываліся сустрэчы актыву камісіі ў складзе Праваслаўнага Брацтва з творчай і навуковай інтэлігенцыяй Мінска дзеля абмеркавання праблем беларусізацыі. З благаслаўлення Яго Высокапраасвяшчэнства Мітрапаліта Філарэта па ініцыятыве Брацтва святых Віленскіх мучанікаў праходзіў спецыяльны навукова-практычны семінар “Спадчына святых брацоў Кірыла і Мяфодзія і славянскія мовы”, а матэрыялы яго выдалены ў выглядзе зборніка, які запачаткоўвае серыю “Праваслаўе ў славянскіх культурных традыцыях”, паколькі праведзена мерапрыемства плануецца зрабіць традыцыйным.

Але выкладзеная тут інфармацыя можа быць успрынята адэкватна толькі тады, калі браць пад увагу ўсе супярэчлівыя асаблівасці агульных умоў, у якіх створана і працуе Біблійная камісія. Паспрабуем давесці тое бачанне і разуменне іх, што склалася ў самой камісіі.

Як самы відавочны і ўплывовы чынік найперш трэба адзначыць недаравальную безуважнасць носьбітаў ідэі рашучага пераходу царквы на сучасную беларускую мову – дакладней, прапагандыстаў гэтай ідэі ў масавым друку – не толькі да таго, што зроблена Біблійнай камісіяй за апошні час, але і да рэальнага плёну папярэднікаў. А, між іншым, і гэта сваімі сіламі кампенсуе камісія, высвятляючы шмат такога, што для меней дасведчаных з’яўляецца поўнай нечаканасцю. Скажам, наступнае: колькасць існуючых перакладаў Новага Запавету на беларускую мову такая, што пазайздросціць маглі б усе іншыя народы свету. Каб не быць галаслоўнымі, прывядзем прозвішчы перакладчыкаў: Л.Дзекунь-Малей, А.Луцкевіч, В.Гадлеўскі, Я. Станкевіч і М.Гітлін, Я.Пятроўскі, П.Татарыновіч, М.Міцкевіч, (Мітрапаліт БАІШ) Мікалай, У.Чарняўскі, В.Сёмуха, А.Кльшпка, а таксама перакладчыкі рабочых варыянтаў для Біблійнай камісіі Алесь Кароль, аа. Сяргій Гардун, Георгій Латушка, Георгій Сакалоў. Сапраўды, маглі б нам зайздросціць, каб тыя, хто за гэтую справу браўся, неадменна ўсведамлялі ўсю адказнасць яе паводле прызначэння – для богаслужэбнага ўжытку, і паводле значэння вынікаў – для беларусаў як нацыі, у адзінстве. А вынікі сведчаць пра

нешта іншае: нават калі меркаваць па тытулах выданняў, цяжка прызнаць, што гэта ператлумачэнні на адну і тую ж мову. І справа не толькі – хоць гэта таксама важна – у дзвюх розных азбуках і адрозных правапісных нормах. Выяўляецца нават адсутнасць агульнапрынятага назвы Свяшчэннага Пісання (*Свяжчэннае – Святое, Пісанне – Пісьмо, Запавет – Закон, Біблія – Бівлія – Бібля*) і проста недапушчальнага шматварыянтнасць самога паняцця Евангелля (*Евигелье – Евангелле – Евангеле – Эвангеле – Эвангелъе – Эванглія*), імя Госпада (*Іісус – Ісус – Езус, Хрыстос – Хрыстус, Спасіцель – Збавіцель – Збаўца*), імёнаў евангелістаў, прарокаў, апосталаў, святых (*Матфей – Мацфей – Мацфей – Мацфвей – Мацфэй – Матуш, Марк – Марак, Лука – Лукаш, Іаан – Іоан – Яан – Ян, Грыгорый – Рыгор, Данііл – Даніл – Данель, Іерамія – Іерэмія – Ярэма, Іосіф – Язэп, Маісей – Майсей – Масей – Маізей, Фама – Хама – Тамаш, Яфрэм – Ахрэм*), асноўнай багааслоўскай тэрміналогіі (*гасподзь – госпад – пан – гаспадар – усеспадар – спадар, спас – спасіцель – ратаўнік – збавіцель – збаўца, Благавешчанне – Благавешчанне – Дабравесце – Добрая навіна, Ражджаство – Раждство – Раство – Божжае нараджэнне – Каляды, Уваскрэсенне – Уваскрэсенне – Згробуўстанне – З мёртвых устаньне, Узнясенне – Узнясенне – Унебаўзнесенне*), географічных назваў (*галгофа – гольгота, Іардан – Іордан – Ёрдан – Ярдан, Іудэя – Іудэя – Юдэя, Капернаум – Капэрнаум – Капярнаум – Кафарнаум, Вавілон – Бабілон – Бабілен, Іерусалім – Ерусалім – Ерузалім – Ерузалем, Віфліем – Бітліем – Бетлеем*). Істотныя розначытанні сустракаюцца таксама ў іншых планах. Скажам, адну і тую ж згаданую ў Евангеллі ад Лукі (6:41) расліну беларускія перакладчыкі называюць кожны па-свойму, хто як хоча: *шытышнік, чупчышнік, ажыны, хмызняк, асот*. Такіх прыкладаў можна прывесці значна больш, але і гэтыя ўжо, думаецца, сведчаць самі за сябе.

На жаль, перакладчыкі, якія прэтэндавалі, каб ператлумачаныя імі тэксты царква адразу скарыстоўвала ў богаслужэннях, чамусьці дазвалялі сабе прапуськаць у Свяшчэнным Пісанні тыя ці іншыя словы, выразы, нават цэлыя сказы і радкі, а таксама адвольна мяняць парадак вершаў евангельскага тэксту.

Возьмем яшчэ адзін паказальны аспект. Пры адмаўленні царкоўнаславяншчыны скарыстоўваецца, нібыта слушны, аргумент: *неабходна перакласці на мову зразумелую. Ды ці дасягаецца такая мэта на практыцы? Сведчым, і пацвярджасм вынікамі спецыяльнага даследавання ў выглядзе тэстаў, што далёка не заўсёды. Скажам, нават апытаныя студэнты і выкладчыкі-філолагі не разумелі тых значэнняў, якія беларускімі перакладчыкамі надаваліся (дзеля*

даходлівасці?) словам *адмяіцца, букатка, булак, бярно, змяжджуленья, коптар, крэйца, мужаваць, нашулкі, нявісны, сьпісанне, умецце* (Я.Станкевіч), *вінажлоп, запаветралья, здумленне, кунойміты, набожыя, субожныца, тайніцы* (П.Татарыновіч), *гіяргі, гальлеістыгчынае, пацішыцель* (Я.Пятроўскі), *асланіць, вочнікі, дабраічасныя, запаняверьца, кленіч, лішніца, мілажальны, недавярак, чувайце, умілажальца* (В.Сёмуха).

Больш як тры чвэрці тэставаных, між іншым, не разумеюць таксама ўжываных шэрагам перакладчыкаў слоў “*блоснерства, блоснерца*”. І слабымі апраўдаваннямі тут будуць спасылкі на сучасныя слоўнікі – бо ў такім выпадку не менш лагічна адсылаць да лексікаграфічных выданняў па царкоўнаславянскай мове. Аднак праблема ж зыходна фармулюецца так, што ў цэнтры ўвагі павінен быць клопат пра даступнасць і натуральнасць непасрэднага ўспрымання. Таму згадаем яшчэ некалькі прыкладаў менавіта гэтага плана.

Бадай, не толькі тыя, для каго звычайна незаменнымі ўяўляюцца словы “*Радуйся, Благодатная! Господь с Тобою*” або “*смертню смерть поправ*”, бягэжацца, сутыкнуўшыся з такім вось іх перакладам: “*Здарова, ласкаю абдараваная! Спадар із табою*” (Я.Станкевіч) і “*сьмерцю смерць патантаў*” (Мітр. БАПЦ Мікалай). Нават калі гэта больш-менш дакладна з лінгвістычнага пункту гледжання, як у другім згаданым выпадку, тут нельга забывацца на своеасаблівасць літургічнага ладу, адпаведнага настрою. Між іншым, калі гэтага не ўлічваць, узнікае небяспека, што на пэўныя рашэнні ўдаркоўлены люд будзе рэагаваць як на прафанацыйныя і нават парадыйна-блоснерскія, г.зн. кашчунныя. Многімі так прыкладна ацэньваюцца захады Я.Станкевіча абеларусіць у Свяшчэнным Пісанні імёны ўласныя: *Хазіль* [= Тэафіл, Феафіл, (Лк.1:3)], *Салома* [= Саламія Мк, (16:1)], *Вартымей Тымяёнак* [= Варцімей, сын Цімея (Мк, 10:46)], *Нааман Сыранін* [= Нееман Сірыйцін (Лк.4:27)], “*Ганна Фануеліка, прарока Аизравага...*” [= Анна прарочыца, дачка Фануіла, з племені Асіра (Лк. 2:36)].

Падкрэслім яшчэ раз: гэта з перакладаў, задача якіх, нібыта, зрабіць Евангелле разумелым не толькі для тых, хто будзе чытаць, але і для тых, хто будзе слухаць у храме.

Дарэчы, безадносна абагуленья заявы наконт незразумеласці традыцыйнай мовы боіаслужэння істотна карыгіруюць вывераныя меркаванні сучаснай сербскай даследчыцы: “*На падставе аналізу літургічных формул – ексеній, прашэнняў, зваротаў і малітваў, – якія прамаўляюцца ўголас і непасрэдна перад прысутнымі ў храме*

людзьмі, намі высветлена, што сучасны серб можа не разумець значэння шасцідзесяці слоў. Пэўна, колькасць невядомых лексем у шырэйшым корпусе богаслужбовых тэкстаў значна большая, аднак вядома тым не меней, што ні ў якім выпадку не можа быць гаворкі пра поўнае лінгвістычнае неразуменне царкоўнаславянскага тэксту рускай ці сербскай рэдакцыі⁷. Паводле нашых прыкідак, у адносінах да беларусаў гэтыя статыстычныя даныя і агульныя высновы маюць блізкае значэнне.

Як вынік сказанага, пытанне: а ці разумна спяшацца з патрабаваннямі безадкладна замяніць у богаслужэнні царкоўнаславянскую мову на сучасную беларускую да таго, як будзе хоць бы падагулены і належным чынам асэнсаваны той вопыт, што назапасіўся – і станоўчы, і адмоўны? Намі адзначаны далёка не ўсе пралікі, памылкі і сутнасныя скажэнні, дапушчаныя нават перакладчыкамі Евангелія, шмат разоў ператлумачанага, у той час як літургічныя тэксты на беларускай мове пакуль што маюцца толькі ў адзінкавых, пробных перакладах.

Беларуская Біблійная камісія, аднак, працы сваёй не спыняе, трымаючыся пераканання, што праваслаўнай царкве і беларускаму народу на карысць будуць не рэвалюцыйныя перабудовы. Сэнс надзённых спраў акрэслены вышэй. А задача-максімум бачыцца прыкладна так:

улічваючы ўсе супярэчнасці ранейшага вопыту і цяперашніх умоў, усведамляючы вялікую адказнасць справы, імкнучы да таго, каб пераклады Свяшчэннага Пісання і богаслужбовых тэкстаў захоўвалі сваю сакральную існасць, значэнні арыгінала і прыдатнасць да паўнаважнага выкарыстання;

усведамляючы сіпласць сваіх магчымасцей, арыентавацца на вынік, які б хоць неяк набліжаўся па сваім значэнні да таго, што мае рускі Сінадальны, прыняты рознымі канфесіямі і дэнамінацыямі незалежна ад таго, што ён выразна праваслаўны па сваім змесце;

выпрацоўваць такі варыянт царкоўнабеларускай мовы, які б не адмаўляў старажытнай славянскай традыцыі, а разам з тым і адпавядаў сучаснай калыфікацыі.

---

⁷ Кончаревіч К. О богослужбеном језику Српске Цркве у прошлости и данас // Почени и развој књижевног језика. Статус србистике у свету: Научни састанак слависта у Укуве дане. Београд, 1996. Бр. 25/2. С. 62.